

Het is december, de meeste planten zijn in rust, hetzelfde geldt voor de insecten op de tuin

Tijd voor een terugblik over het voedselaanbod door het jaar heen.

Voedselaanbod

De laatste jaren hing er steeds een bij-enhotel op de tuin van Nieuw Robbekampen, speciaal bedoeld voor de rosse metselbij (*Osmia bicornis*). Begin mei werd bij het hotel een doosje met cocons van deze solitaire bij geplaatst. Het doel was om de bezoekers van de tuin iets over deze bij te vertellen. Als het namelijk zonnig weer is en de temperatuur is aangenaam, dan kun je de bijen uit de gangetjes zien kruipen en het paringsgedrag volgen. Je kunt zien dat de vrouwtjes met stuifmeel aan hun buik de gangetjes in kruipen en, wanneer het eitje bij het stuifmeel is gelegd, vervolgens met klei de gangetjes afsluiten. Bezoekers vinden dat interessant; de meesten weten niet dat er naast de honingbij nog zo'n 360 andere soorten bijen in ons land voorkomen. In het najaar worden de cocons van dit hotel verzameld op een regionale 'oogstdag'. Op dezelfde dag worden ook andere bijenhôtels in de oostelijke Betuwe opengemaakt en de aantallen cocons en het gemiddeld gewicht met elkaar vergeleken. Opvallend is dat het aantal cocons en het gemiddelde gewicht in Nieuw Robbekampen aanzienlijk lager zijn dan op andere plekken. De verklaring van de projectleider is dat dit komt door de beperkte hoeveelheid voedsel in die periode.

Perioden van voedselschaarste

"Als de meidoorn staat in bloei, dan zitten de bijen in de knoei." Veel imkers kennen dit gezegde. Na de voorjaarsdracht is er op veel plaatsen even een zeer beperkt voedselaanbod. Dat is in de periode dat op veel plaatsen de meidoorn in bloei staat. Onze honingbijen hebben daar niet zo veel last van; zij hebben immers als het

goed is tijdens de daaraan voorafgaande bloei van de wilg, het fruit en de paardenkastanje hun voedselvoorraad kunnen vergroten. Veel imkers gebruiken die periode om van hun volken vegers, broedafleggers of anderssoortige kunstzwermen te maken. Tegen de tijd dat de zomerdracht begint, zijn de jonge koninginnen aan de leg en kunnen de volken optimaal gebruik maken van de zomerdracht.

Solitaire bijen en de sociale bijachtigen (hommels en wespen) die in het voorjaar met hun nestopbouw beginnen, zijn in zo'n periode met een schaars voedselaanbod veel kwetsbaarder. Onvoldoende voedsel, slecht weer of het ontbreken van nestgelegenheid zijn dan van grote invloed op de voortplanting van deze insecten. Zo zijn er meer perioden in het jaar waarin het voedselaanbod schaars is. Het is aan de imker en aan de insectenminnende tuinbezitter om passende maatregelen te treffen.

Bloeiboog

Belangrijk is dus te zorgen voor een voortdurend voedselaanbod. In feite betekent dit zorgen voor een gesloten bloei- of bloesemboog waarin er voor de insecten steeds voldoende te eten is. Ik noem een aantal maatregelen die de imker en tuinbezitter kunnen nemen.

Elk jaar is er een nationale zaaidag; in 2020 was dat 21 april; in 2021 staat daarvoor 22 april op de kalender. Een loffelijk streven om zo aandacht te vragen voor onze bestuivende insecten en andere insecten die op bloeiende planten hun voedsel verzamelen of die gebruiken als waardplant. Als iedereen zich echter aan die datum houdt, is er na zes tot zeven weken een overdaad.

En daarna? Effectiever lijkt om het zaaien van eenjarigen te spreiden door het jaar heen. Op Nieuw Robbekampen wordt ook omstreeks die tijd gezaaid, maar ook vier en acht weken daarna. Dat betekent op sommige stukken van het perceel dat ook eind augustus nog eenjarigen in volle bloei staan. Door het bij ons veranderende klimaat kan zelfs later zaaien ervoor zorgen dat tot ver in de herfst er stuifmeel en nectar verzameld kan worden. Maar vervolgens, wat doe je als de eenjarigen zijn uitgebloeid? Veel planten zijn ook waardplanten, of de holle stengels worden gebruikt als nestgelegenheid. Als je alles direct opruimt of onderspit dan ruim je ook het beoogde nageslacht op. Je zou ook kunnen besluiten alles af te laten sterven, in het voorjaar het gewas uit te schudden en op de zwarte grond opnieuw te zaaien. En dan liefst in etappes, zodat in ieder geval een deel van de insecten de kans krijgen in het nieuwe seizoen te zorgen naar nakomelingen. Bij sommige eenjarigen, zoals phacelia en borage, hoef je niet opnieuw te zaaien. Het uitgevalen zaad kiemt weer en zorgt voor nieuwe dracht.

Variëren in soorten en variëteiten

Tijdens een drachtplantencursus in de Betuwe vroeg één van de deelnemers om ideeën over wat aan te planten specifiek voor het najaar. Zij had een groot stuk land waar ruimte genoeg was om de dracht te verbeteren. Een van de antwoorden was om voor herfstasters te kiezen. Maar welke dan? Van de herfstaster zijn er variëteiten die bloeien van de (na)zomer tot diep in de herfst, er zijn hoge en lage en er is een rijk geschakeerd aanbod van kleuren. De eerste herfstaster bloeit al in de periode mei-juli. Op het internet en in

De bijzondere bloeiwijze van hertshooi (*Hypericum inodorum* 'Magical Beauty').
Foto Richard de Bruijn

de tuincentra is volop keus, waarbij sommige herfstasters liever wat in de halfschaduw staan en andere zich thuis voelen op zwaardere grond. Diversiteit geldt niet alleen voor vaste planten. Een liefhebber van de linde zou kunnen kiezen voor de kleinbladige linde of winterlinde (*Tilia cordata*). Waarom echter niet de krimlinde (*Tilia euchlora*) of de gewimperde linde (*Tilia henryana*), die veel later bloeien. Een soortgelijk verhaal is te vertellen over het grote scala aan wilgen: vroegbloeiend, laatbloeiend en bijna het jaar rond. Tot slot planten die in de winter bloeien. Ook die zijn de moeite waard, vooral voor onze honingbijen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de winterkamperfoelie (*Lonicera fragrantissima*) die midden in de winter bloeit en heerlijk ruikt. Als de temperatuur hoog genoeg is, worden de bloemen druk bezocht door onze honingbijen. Een mooi signaal dat er na de winter weer een lente komt. ●

De tuin Nieuw Robbekampen eind oktober in herfststooi met de Rode esdoorn (*Acer rubrum*) en op de voorgrond de laatbloeiende *Salvia involucrata* 'Bethellii'. Foto Richard de Bruijn

Rosse metselbijen (*Osmia bicornis*) die nestholtes in het bijenhotel verlaten. Foto thatmacrogy

Winterkamperfoelie (*Lonicera fragrantissima*).
Foto Nick Pecker